

Referat

Saksnr: -

Møte: 18. møte i Rådgivende utvalg

Tid: Onsdag 11. november 2020, kl. 10:00 – 12:00

Sted: Digitalt møte via Teams.

Deltakere: Eldreombudet v/Bente Lund Jacobsen,
Sivilombudsmannen v/ Helen Håkonsholm,
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon v/ Live Kroknes Berg,
Norsk organisasjon for asylsøkere v/ Pål Nesse,
Navjot Sandhu, leder Minotenk,
Siri Gloppen, professor ved Institutt for sammenlignende politikk, UiB,
Ervin Kohn, forstander Mosaisk trossamfunn og nestleder Antirasistisk senter,
Kristine Labba, førsteamanuensis ved Juridisk fakultet, UiT.

Fra NIM:

Adele Matheson Mestad, Gro Nystuen, Jenny Sandvig, Cecilie Hellestveit,
Kristin Høgdahl, Anine Kierulf, Birgitte Bøgh-Olsen og Vilde Jalleni Tennfjord

Forfall: Barneombudet v/ Camilla Kayed,
Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) v/ Guri Gabrielsen
Amnesty International Norge (AI) v/ Jon Peder Egenæs
Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg v/ Else Leona McClimans,
Den norske Helsingforskomité v/ Gunnar Ekeløve-Slydal,
Frode Elgesem, lagdommer og leder for OECD kontaktpunkt,
Anne Hellum, professor ved Institutt for offentlig rett ved UiO.

Referent: Vilde Jalleni Tennfjord

1. Velkommen og orienteringer

Direktør Adele Matheson Mestad ønsket velkommen og orienterte om pågående arbeid hos NIM, herunder:

- NIMs rapport som sammenstiller anbefalingene fra FNs traktatorganer lanseres med et digitalt seminar 12. november.
- 4. november avholdt NIM i samarbeid med UiB, et digitalt jubileumsseminar i forbindelse med EMKs 70-årsdag, hvor bl.a. nåværende og tidligere norske EMD-dommere holdt innlegg om sin tid i domstolen.
- Prosjektet om kommunenes menneskerettighetsansvar skal undersøke hva kommunene tenker om sitt menneskerettighetsansvar og hvordan de jobber for å følge opp sitt ansvar. Referansegruppe er etablert og spørreskjema klargjort.
- NIM vil utarbeide en supplerende rapport vedrørende Europarådets Istanbulkonvensjon om vold og overgrep mot kvinner og vold i nære relasjoner. Statens rapport og sivilsamfunnets skyggerapport ble avgitt i september.
- NIM hadde i forrige uke et innspillsmøte med ulike aktører om Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5.
- Temarapporten om barnevern er i slutfasen. Den gjennomgår EMD-dommene mot Norge og konvensjonens krav på dette feltet. Merk at nok en sak er berammet i plenum, og den saken har også en side til religionsfriheten.
- Klimarapporten er utgitt og lansert.
- Virksomhetsplan for 2021 behandles i styret neste uke. Takk for alle innspill fra RU, orientering om vedtatt plan på neste møte.
- Rapport/innspill til koronakommisjonen er oversendt denne uken. Innspillet er offentlig, og kan videreformidles til de som ønsker det. NIMs koronarapport lanseres tentativt i januar 2021, invitasjon kommer. Det er mye som skjer på dette feltet, og NIM følger med på rettsutviklingen.
- NIM skal holde et undervisningsopplegg for videregående skoler om ytringsfrihet neste uke. Seminaret vil holdes digitalt.

2. Ny rapport om klima og menneskerettigheter

Jenny orienterte om innholdet i [NIMs rapport om klima og menneskerettigheter](#).

Sammendrag fra rapporten er tilgjengelig på nettsiden, og NIM arbeider nå med å oversette rapporten til engelsk.

Rapporten er skrevet i samarbeid med CICERO Senter for klimaforskning, som har sammenstilt de naturvitenskapelige premissene. Rapporten gjør fire ting: For det første

forklarer den sammenhengen mellom klima og menneskerettigheter, og viser at menneskerettighetene kan forplikte til avverging, tilpasning og til å hensynta andre rettigheter ved utforming av klimatiltak. For det andre drøfter den i hvilken utstrekning Grunnloven § 112, EMK artikkel 2 og 8, samt FNs menneskerettskonvensjoner kan medføre forpliktelser til å avverge klimagassutslipp som medfører klimaendringer. Rapporten argumenterer for at Grunnloven § 112 gir håndhevbare rettigheter for nålevende individer og etterslekten til et sunt klima, innenfor en tålegrense på 1,5 grad, eventuelt godt under 2 grader, samt at staten kan være forpliktet etter EMK artikkel 2 og 8 til å beskytte innbyggerne mot farlige klimaendringer. For det tredje drøfter vi om klimafordrevne kan ha krav på returvern etter SP og EMK. For det fjerde analyseres klimasøksmål internasjonalt basert på konvensjoner som Norge er forpliktet etter.

NIM vil arbeide med å følge opp rapporten og de problemstillingene som drøftes blant annet ved å gjøre FNs veiledende prinsipper for selskapers menneskerettslige ansvar bedre kjent. Vi følger også med på klimasøksmålet som går for Høyesterett.

Kommentarer

Adele tilføyde at rapporten tar opp et fagfelt som er i utvikling og derfor kan ansees å være rettspolitisk eller «aktivistisk». Hun er forberedt på kritikk og inviterte RU til å kommentere også på NIMs rolleforståelse i dette arbeidet.

Flere mente rolleforståelsen var godt balansert. Ervin kommenterte at NIM skal stå på for menneskerettighetene. Noen kan oppleve det som aktivistisk, men NIM kan ikke oppfylle sin rolle uten å gå inn på politikkenes område. Siri fremhevet at menneskerettigheter er ment å være politiske virkemidler for demokrati og individers beskyttelse. Det å løfte frem klimautfordringer som det er større og større internasjonal konsensus om, fremsto ikke spesielt aktivistisk. Kristina påpekte at kritikk kan gjenspeile interessekonflikter.

Pål fremhevet at rapporten vil være relevant for NOAS, særlig det som skrives om klimafordrevne og vernet mot retur. Samtidig bør man ha i mente at også mange vil bli internt fordrevne.

Kommentarer fra NIM:

Det understrekes at rapporten er forankret i juridiske kilder og rettskilder. Klimarapporten konsentrerer seg om faglige juridiske vurderinger (de lege lata), ikke rettspolitikk. NIM kan befatte seg med både rettspolitikk og juss, men må være tydelig på forskjellen.

3. Undervisning i ytringsfrihet?

Adele orienterte om at NIM som ledd i sitt mandat om å fremme kunnskap om menneskerettigheter, prioriterer undervisning i menneskerettigheter for utvalgte målgrupper, særlig videregående elever og ungdomsskoleelever. I lys av den siste tidens hendelser ønsker NIM å diskutere undervisningsopplegget og tilnærming til slik undervisning med RU.

Cecilie orienterte om siste tids hendelser i Frankrike, drapet på Samuel Paty, og forskjeller mellom norsk og fransk kontekst. Det er mange dimensjonen ved diskusjonen i Frankrike, som gjør at vi må ha andre premisser for diskusjonen i Norge.

Anine understreket at kunnskap om ytringsfrihet krever både innsikt i ytringsfrihetens begrunnelser og begrensninger, herunder forholdet til blasfemiske ytringer, hatefulle ytringer og grensegangen mellom disse. I disse diskusjonene må man ofte måtte forklare og informere om krenkende ytringer. Når bør eller kan karikaturene brukes?

Kommentarer

Ervin fremholdt at debatt om dette er viktig, og at diskusjonen ikke må avgrenses til hva som er lov/ikke lov. Selv om det er lov, f.eks. å vise frem karikaturer, er det formålet som avgjør om det er klokt eller legitimt. Bør diskutere hvilke argumenter som er relevante i gråsonene. Det er viktig at man er prinsippfast i sitt forsvar av ytringsfriheten, ikke bare på hva som er lov og ikke lov, men også hva som er legitimt og illegitimt.

Siri fremhever at det kan være viktig å snakke om dette på en måte som gjør ytringene mindre sårende, ikke nødvendigvis fordi man må, men for å gjøre drøftelsene mindre politiserte/polariserte, og at man bør jobbe opp mot relevante miljøer.

Navjot mener det kan være behov for å sette diskusjonen i norsk kontekst, og å snakke om grunnleggende utfordringer med ytringsfriheten. Også i Norge kjenner minoritetslever på urettferdighet. Sosiale medier kan ha en rolle i polariseringen. Minotenk har et samarbeidsprosjekt med Kuben og skal gi ut en lærerbok på rasisme og ytringsfrihet våren 2021. Behovet for informasjon gjelder ikke bare minoriteter, men også lærere.

NOAS stiller spørsmål om det er mulighet for å se nærmere på bakgrunnen for menneskerettighetserklæringen hvor andre land enn de fra vesten understreket behovet for muligheten for å ytre seg fritt.

Eldreombudet minnet om undersøkelsen som viser at 1 av 3 lærere kjenner på frykt og at nye generasjoner ikke har den historiske bevisstheten eldre voksne tar for gitt.

Kommentarer fra NIM

Det er ikke så vanskelig å forklare hensynene bak ytringsfriheten og at ytringsfriheten f.eks. har vært en forutsetning for frigjøringsbevegelser i andre land. Det som er vanskelig er å forklare at det er enkelte ytringer man må tåle, selv om de ikke nødvendigvis fører verden videre. Det er også problematisk at flere lærere er redde for å vise frem karikaturtegningene. Enig i at det er viktig å ikke stoppe diskusjonene på det punktet som gjelder hva som er lov og hva som ikke er lov.

4. Runde om aktuelle problemstillinger og aktiviteter

Navjot informerer om at Minotenk jobber mye med ytringsfrihetsproblematikk, og for å sikre forståelse av ulike aktørers ansvar og oppgaver i disse situasjonene. Videre jobber de opp mot minoriteter med tanke på pandemien.

NOAS i samarbeid med Antirasistisk senter avholder en asylkonferanse / webinar om midlertidighet i asylopolitikken 12. november. Videre vil NOAS utgi en rapport om statsløshet 19. november.

Eldreombudet informerer om at de øker bemanningen, og at de i hovedsak setter søkelys på sosial isolasjon blant eldre pga. pandemien. Videre jobber eldreombudet med problemstillinger om diskriminering i næringslivet.

FFO informerer om at de skal ha et digitalt jubileumsseminar for FFO 70 år førstkommande fredag. Organisasjonen arbeider med å overvåke hvordan funksjonshemmede rammes av koronapandemien. FFO orienterer også om at de skal ha et opplegg den 3. desember på den internasjonale dagen for funksjonshemmede. Videre har FFO en pågående undersøkelse om hva som skal til for å ha god livskvalitet til tross for kronisk sykdom eller funksjonshemming, som er ment for funksjonshemmede og kronisk syke over 16 år. Undersøkelsen er tilgjengelig her:

https://www.netigate.se/ra/s.aspx?s=920810X247673222X69853&fbclid=IwAR16dJonoBmhc3_Rr5qCGLz9n7uWpRrGF2Y2GS0hWdzoPP2SKOdxF-ns4BU.

Sivilombudsmannen informerer om at de jobber med særlige sårbare grupper og skal jobbe med sykehjemssektoren, men at pandemien har gjort det utfordrende med fysiske besøk.

Ervin informerer om at Antirasistisk senter hadde markering for November-pogromene og har gitt ut rapport om antisemittisme. Organisasjonen har også dialog med idretten og skoler osv., etter de siste ukers rapporteringer om rasisme i idretten.

Kommentar fra NIM

Adele fremhever at NIM gjerne deltar i diskusjoner og bidrar i arbeidet de ulike aktørene gjør vedr. koronapandemiens effekt på særlig sårbare grupper.

Adele takker for et godt møte og nyttige innspill.
Møteslutt 12.00